

UN INEL SIGILAR DESCOPERIT LA LEREȘTI, JUD. ARGHEȘ. PROBLEME DE DATARE

de Cristina Anton-Manea

Dintre cele trei inele de argint transferate de la Muzeul din Câmpulung la Muzeul Național de Istorie, două sunt de tip sigilar - unul descoperit la Bădeni-Cetățeni, datat în secolul al XIV-lea, celălalt la Suslănești- Hobaia, datat în secolul al XV-lea și un al treilea inel sigilar care, conform datelor muzeului de proveniență, a fost descoperit în 1966 în necropola de la Lerești și a fost datat în secolul al XVII-lea.

Acest ultim inel a fost lucrat prin turnare astfel încât în dreptul scaunului sigilar veriga este mult evazată formând o zonă circulară, ușor ovalizată. În mijlocul acesteia, într-un cartuş oval, este gravată o pasăre din profil, rață sau găscă sălbatică, cu o crenguță în cioc, având deasupra capului o stea iar dedesupt o semilună. Împrejur, în exergă, este gravat negativ un nume care începe cu "cruce ajută" :

Spațiul rămas liber în exergă este completat cu volute rediate stângaci, ca de altfel și literele numelui. În partea inferioară a pastilei sigilare este un șir de striatii mici care vor să sugereze un decor perlat, iar de o parte și de alta acesteia, veriga a fost decorată cu volute realizate prin gravare, mult mai îngrijite decât cele din exergă.

Inelul a fost descoperit în timpul unei campanii arheologice conduse de Flaminu Mirțu la Lerești, jud. Argeș, între 1963 și 1966.

În două articole privind materiale din această săpătură arheologică, unul apărut în *Biserica Ortodoxă Română*, 1968, 3-5, referitor la biserica din secolul al XV-lea aflată aici și celălalt în *Studii și cercetări de istoria artei*, 1969, 1, în care a fost dezbătută reprezentarea florii de crin pe inelele din secolele XIV - XVI, Flaminu Mirțu menționează în subsol că a constituit o lucrare de sinteză referitoare la cercetarea de la Lerești între 1963 și 1966 pe care a predat-o la Institutul de arheologie pentru revista *Materiale și Cercetări Arheologice*. Studiul său nu a apărut în nici o revistă de specialitate, astfel că datele referitoare la cele 161 de morminte cercetate s-au pierdut.

Reprezentarea păsării pe inelele sigilare apare mai rar; mai des am întâlnit-o pe inelele de tip sigilar, adică inelele amuletă cu caracter mistic sau rol apotropaic¹. Asemenea inele se lucrau dintr-un disc decorat cu simboluri magice, sudat pe o verigă, în timp ce inelele sigilare erau lucrate dintr-o singură bucată de metal, turnată și erau masive pentru că erau supuse unui efort.

Inele sigilare cu pasăre au fost descoperite: la Retevoiești, jud. Argeș, unul din argint datat în mod greșit în secolele XIV - XV² și, la Snagov, două - unul din aur iar celălalt din plumb aurit, datate în secolul al XVI-lea³.

Pe inelul de la Retevoiești pasărea, un vultur cu capul mic și ciocul curbat, a fost reprezentată în zbor, într-un scut franțuzesc. În partea superioară, în afara scutului, scaunul sigilar a fost completat cu volute. Inelul masiv, fără inscripție, a fost descoperit într-un mormânt din biserica de la Retevoiești, construită, conform pisaniei, la "1516 de Vâlcu vel stolnic și Vlaicu vel logofăt". Asemenea inele masive, circulare în secțiune, cu veriga lată și puțin evazată spre sigiliu au fost lucrate și în Bulgaria și Serbia începând din secolul al XIV-lea.

Dintre inelele de la Snagov, cel din aur are profilul rotund, veriga lată, foarte ușor evazată în dreptul scaunului sigilar. Pe sigiliu, într-un cadru octogonal, puțin alungit se înscrie un scut franțuzesc cu o pasăre asemănătoare unei rațe sau găște din profil cu aripile strânse și o stea în dreptul capului. Deasupra scutului spațiul este decorat cu volute. Pe veriga inelului sunt gravate foarte îngrijit flori în volute. Inelul a fost găsit într-un mormânt (XXIV) săpat în naosul bisericii într-un sicriu împreună cu resturi de brocard de la îmbrăcăminte și marochin de la

¹ Alex. Bărcăcilă, *Monede, podoabe din metal și fragmente ceramice de la termele Drobetai și cimitirul medieval suprapus*, în *MCA*, 5, 1959, p. 769 și urm. fig./ 2/2,3,4; R. Popa, *Cnezatul Marelui, Studii documentare și arheologice*, în *Maramureșul istoric*, Baia Mare, fig. 15

² D.V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoiești (r. Curtea de Argeș, reg. Pitești)*, în *MCA*, 6, 1950, p. 711-712, fig. 14/2ab.

³ D.V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Snagov*, 1935, fig. 77 și fig. 27.

incălțăminte care se aseamănă cu cele descoperite la Buda, jud. Buzău și datate în a doua jumătate a secolului al XVI-lea⁴.

Celălalt inel a fost găsit în afara bisericii, independent, și s-ar putea să fie din plumb aurit. El are profilul rotund, veriga mai evazată spre scaunul sigilar care formează o pastilă ovală. În cartușul oval central este o pasăre spre dreapta, cu aripile desfăcute, iar în afara acesteia, în exergă, o inscripție, care după autorul săpăturii, D.V.Rosetti, ar fi: **ACEST INEL.....**, iar după Stoica Nicolaescu ar fi: **ACEST INEL IO RADUL VOE/VOD**. Pastila sigilară pare perlată pe margine și este decorată cu vrejuri pe verigă.

Într-o primă concluzie, cred că inelul lui Lăudat se apropie de inelul de la Retevoești și de cel de-al doilea inel de la Snagov și, deci, ar fi datat la mijlocul sau spre sfârșitul secolului al XVI-lea. Dar, inelul a venit învelit într-o hârtie pe care era trecută o cifră -1627. S-ar putea ca aceasta să fie data menționată pe o piatră tombală, întrucât Flamiriu Mirțu afirmă în articolul despre biserica din secolul al XV-lea că din a doua jumătate a secolului al XVI-lea mormintele au stele funerare, sau, s-ar putea să fie data unei monezi descoperite în același loc.

Numele de Lăudat apare în documente încă din 1533 când exista un mare clucer Lăudat din Leurdeni, care s-a înmormântat la biserica din Hârtești - Muscel⁵; apoi un Lăudat din Vlădeni, (sat din comuna Mihăești, jud. Argeș), grămatic, ajuns mare logofăt între 1582 și 1583⁶.

Dar, la mijlocul secolului al XVII-lea exista un Lăudat din Lerești.

Acesta este al treilea fiu a lui Preda, postelnic din Lerești, care împreună cu ceilalți frați - Tudoran, Oancea, Pătru, Iane și Vintilă - își împart, la 1647, averea rămasă de la tatăl lor⁷.

Cel mai mare dintre cei șase fii ai postelnicului Preda, Tudoran postelnic, apărând ca martor în mai multe documente, a fost persoana cea mai cunoscută⁸. El a murit în 1655 și a fost îngropat în biserica din Lerești, dată de la care monumentul, se pare că, și-a încetat existența⁹.

Lui Preda postelnic împreună cu mama sa Maria din Lerești li s-a confirmat în 1605 o ocină în Stâlpeni și, în același document, se spune că au mai cumpărat o ocină în Băca Mare de la fratele Mariei, Negre din Mihăești¹⁰. Dar Maria a fost soră nu numai cu Negre ci și cu Stanca, Oancea și Radu, toți fiii jupânei Maria și nepoții jupânei Vișa. Șaptezeci de ani mai târziu, în 1640, jupâneasa Vișa apare în mod greșit ca mătușe și nu bunică Mariei, Stancăi, lui Oprea, Negre și Radu¹¹. Prin acest document din 1640 i s-a întărit lui Matei postelnic, fiul lui Radu postelnic din Mihăești și ginerelui său Marcu satul¹² Mihăești din județul Muscel și Pădureți moștenite de la mătușa sa Stanca și de la frații ei Oancea și Negre.

Despre Preda postelnic din Lerești mai știm că avea un frate, Oancea logofăt și că ambii au fost fiii lui Tudoran, conform unui act de vânzare a satului Cârștienesți în 1634, la care cei doi au fost martori¹².

Dacă am putut urmări ascendența familiei din Mihăești până la mijlocul secolului al XVI-lea, cea a boierilor din Lerești se oprește la începutul secolului al XVII-lea. Deci, în cele două familii din zona Lereștilor am găsit un singur Lăudat la mijlocul secolului al XVII-lea, probabil fără rang. Pentru comparație am văzut cinci documente datate între 1642 și 1644, sigilate, în care au fost menționați Preda, Oancea și Tudoran din Lerești¹³.

Am constatat că Oancea nu sigilează documentul din 1642, alături de ceilalți 25 de boieri, iar că Tudoran, care de asemenea nu are sigiliu, își pune degetul pe un act din 1643, drept mărturie și pentru credință, că *inele n-am avut*, după cum mărturisește un văr a lui Oancea, Dumitru, feciorul lui Negre postelnic din Mihăești, la 1634.¹⁴ Am mai constatat că din cele 43 de sigilii văzute, peste jumătate sunt octogonale, că numai 8 au inscripții, majoritatea sunt anepigrafice, și ceea ce-i mai important, că nici unul nu are o figură centrală în cartuș, înconjurată de inscripție. Imaginile sunt gravate cu grije și reprezintă, în general, două animale - de obicei lei sau păsări - de o parte și de alta unei cruci sau copac.

Mai interesantă mi s-a părut sigilarea documentului din 3 februarie 1642 cu un inel pe sigiliul căruia este gravat un romb cu laturile curbate, împărțit de o cruce iar spațiul liber

⁴ V. Drăghiceanu, *Săpăturile din Buda, Lapoș și Tisău-Buzău*, în *BCMI*, 10-12, 1931

⁵ *DRH*, B. III, 12, 148, 150, 155.

⁶ *DRH*, B. VI, 66, 175, 181, 182, 202, 204 și *DIR*, sec. XVII, B. IV, 17, 93, și *DRH*, B. XXIII, 268, XXIV, 186, 214, 346

⁷ *Catalogul documentelor Țării Românești din arhivele Statului*, VI, București, 19...., 898

⁸ *Ibidem*, 985, 1266, 1507, 1509

⁹ Fl. Mirțu, *Biserica necunoscută din secolul al XV-lea descoperită la Lerești-Muscel*, în *BOR*, 1968, 3-5, p. 449-450

¹⁰ *DIR*, sec. XVII, B. I, 154

¹¹ *DRH*, B. XXIV, 198.

¹² *Catalogul documentelor...*, V, 20

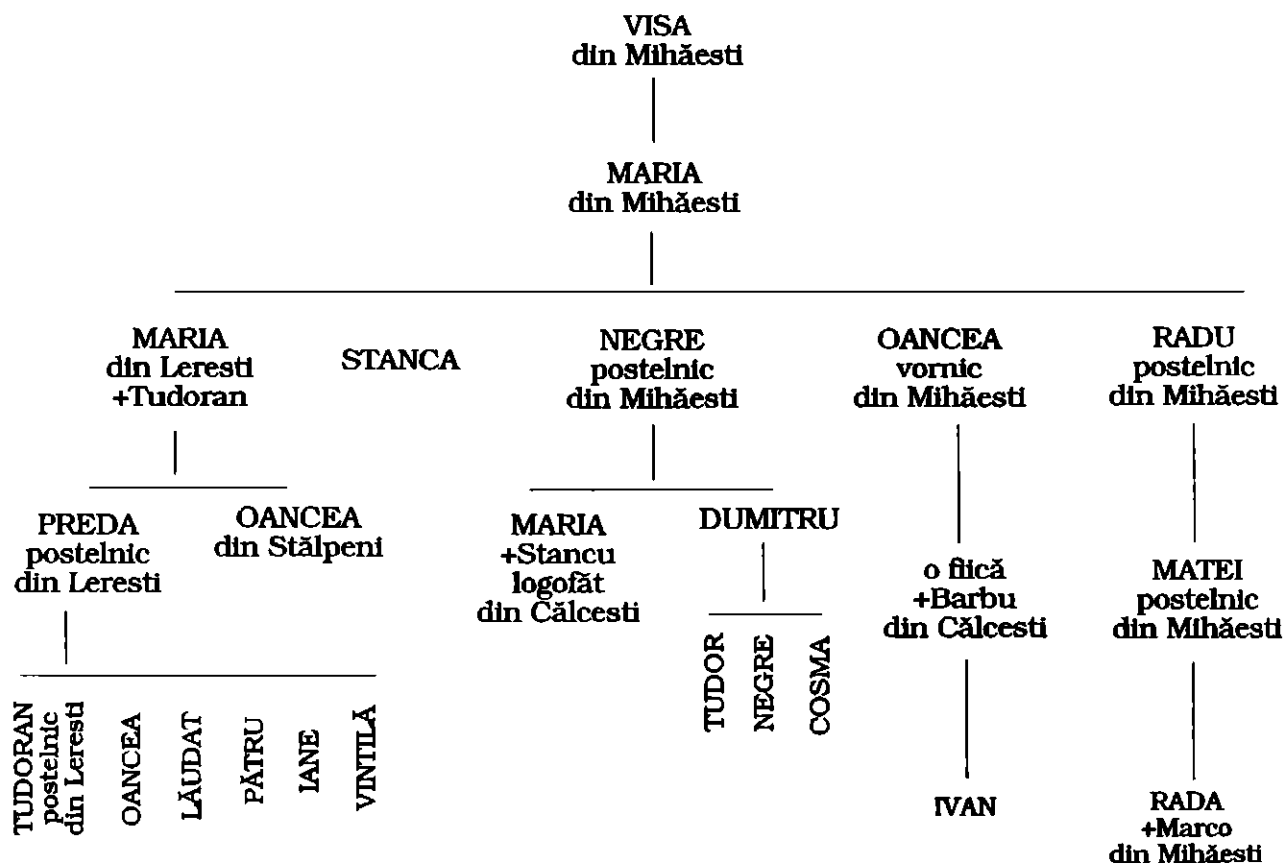
¹³ *DRH*, B. XXIV, 198

¹⁴ *Arhivele Statului*- București, *Documente Istorice*, CCCVII/89, XXX/28, *Mitrop. Buc.* XCVIII/18 și *Ep. Argeș* XVI/30

ușor hașurat. Acesta este un motiv foarte vechi, care apare pe multe inele, mai ales de tip sigilar, începând din secolul al XV-lea.

De aceea, datarea inelului sigilar de la Lerești ni s-a părut și mai complicată: întâi, pentru că inele cu motive foarte vechi, cum este cel descris mai sus, au fost folosite până la mijlocul secolului al XVII-lea, apoi pentru că inelul prezentat aici pare mai curând din secolul al XVI-lea și, în sfârșit, pentru că este un singur Lăudat menționat de documente la Lerești la mijlocul secolului al XVII-lea care a avut părintele și fratele fără inele sigilare. În același timp nu există nici un Lăudat atestat de documente din zona Lereștilor mort la 1627.

Și dacă inelul descoperit la Lerești ne-a prilejuit o incursiune genealogică foarte interesantă pentru boierii din zonă, problema inelului rămâne deschisă și nu cred că va putea fi lămurită decât prin găsirea și publicarea notelor de șantier.

A SIGNET-RING DISCOVERED AT LEREȘTI - ARGEȘ COUNTY. REMARKS ON THE DATING

Abstract

During the archaeological excavation from 1966 it was discovered a signet-ring in a tomb of the cemetery from Lerești, Argeș county. The ring holds the image of a bird on the seal and a circular legend with the name "Lăudat" around it.

The signet-ring was dated in the 17th century, although it looks like one of the 16th century, but the name on the seal, "Lăudat", had been found only in documents from the middle of the 17th century.

We hope the problem will be solved when the notices about this excavation will be found and published.

Inel sigilar descoperit în săpăturile arheologice efectuate la Lerești,
județul Argeș, în 1966